Beneficiile existenței rețelelor culturale tematice europene

Dorel ZAHARIA

Key-words: *thematic cultural networks, interculturalism, human rights*

Ajuns de curând la modă şi folosit în toate împrejurările posibile – şi atunci când, mai exact, ar trebui utilizaţi termeni ca: *asociaţie*, *cerc* sau *grup*, cuvântul *reţea* este unul dintre acele cuvinte intrate în uz odată cu apariţia anumitor fenomene, chiar fără a fi precedate de o fundamentare teoretică.

Faptul că astăzi există în Europa peste cinci sute de reţele doar în domeniul culturii este provocant prin el însuşi. Provocantă este şi întrebarea dacă apariţia reţelelor cultural-tematice europene este consecinţa unei cereri veritabile, a unor nevoi clar identificate sau este doar o nouă modă pentru artişti, manageri culturali şi practicieni din domeniul audiovizualului!

Este foarte important să se facă distincţia între *reţea* şi *organizaţie internaţională*, *grup* sau *asociaţie*.

Să ne reamintim una dintre multele definiţii ale *reţelei*: „un tip aparte de legătură ce uneşte elemente – persoane, grupuri sau organizaţii – cunoscute sub numele de «noduri» ale reţelei, în care comunicarea se dezvoltă cu ajutorul canalelor prin care se transmit mesajele trimise sau primite de unii membri ai reţelei" (Flood 1999).

Se impune distincţia clară între *reţea* şi *piaţa atomizată*, pe de o parte, iar pe de altă parte, *organizaţiile înfiinţate ierarhic*. În cazul *pieţei*, relaţia între participanţi este temporară, ceea ce înseamnă că încetează după efectuarea schimburilor. În cazul *organizaţiilor*, aceste relaţii sunt de durată. Ceea ce deosebeşte *reţelele* de *organizaţii* este absenţa unei autorităţi vizibile, legitime, care să rezolve conflictele inevitabile, dintre unele elemente. În mod similar, *piaţa* aduce cu sine o doză apreciabilă de risc, dar şi un mare coeficient de autonomie, în timp ce intrarea în *organizaţii* diminuează nivelul riscului, însă, tocmai de aceea, creşte nivelul de heteronomie, respectiv dependenţa faţă de alte elemente.

Reţeaua – la nivelul modelului – reprezintă compromisul funcţional între *piaţă* şi *organizaţie*, maximizând caracteristicile pozitive şi minimizându-le pe cele negative, atât ale uneia, cât şi ale celeilalte. Când se creează o reţea există, de obicei, câteva obiective concrete, ea fiind răspunsul la necesitatea exercitării ajutorului reciproc, la nevoia spargerii izolării, a stabilirii contactului şi a formulării demersului comun. Deseori, la început este vorba doar de un cerc de colegi, de persoane fizice, motivate să lucreze împreună. Dar, la scurt timp după aceea, toţi aşteaptă de la reţea ca ea să devină:

„Philologica Jassyensia", An VI, Nr. 2 (12), 2010, p. 267–272

BDD-A965 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:09 UTC)

– sistem – platformă pentru schimbul şi dobândirea atitudinilor, ale convingerilor şi ideilor;

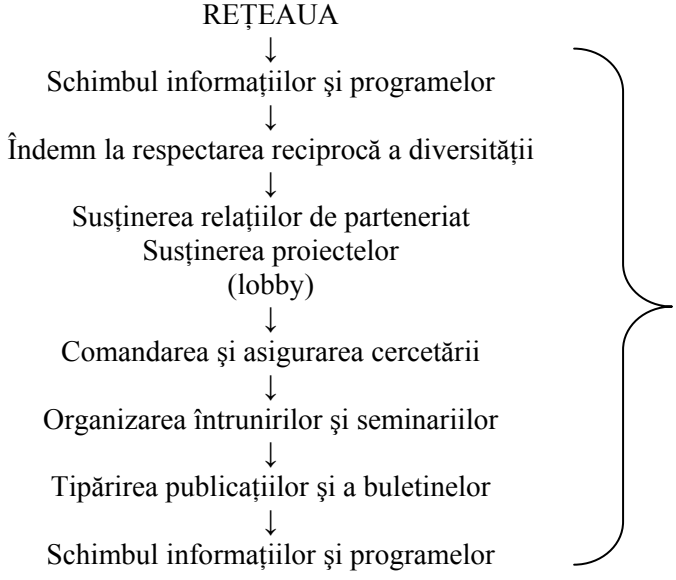
– centru informațional;

– asociație sectorială ce permite cooperarea cu alte forme asemănătoare, indiferent dacă este vorba de rețele sau asociații;

– sistemul care apără sau promovează interesele comune ale membrilor (lobby față de sfera politică, sfera publică, sfera instituțiilor profesionale şi educative);

– „umbrela organizatorilor", care acoperă diverse instituții ce urmăresc acelaşi țel sau unul asemănător.

Dacă ar fi să o reprezentăm grafic, configurația rețelei ar arăta astfel:

Cu toate că organizațiile din rețea au obiective şi interese comune, în mod frecvent ele nu împărtăşesc aceeaşi sensibilitate, acelaşi stil, nici chiar viziunea şi modul de a îndeplini ceea ce şi-au propus. Un minimum de condiții premergătoare pentru o bună funcționare îl reprezintă crearea unui climat de colaborare, stimularea disponibilităților rezultate din atitudini asemănătoare față de o serie de probleme esențiale.

Din acest motiv rețeaua nu este coaliția organizațiilor având un obiectiv de bază diferit şi care se asociază în vederea realizării unui scop comun, deseori secundar.

Una dintre calitățile rețelei este şi faptul că pentru ea nu este valabilă definiția clasică, conținută în afirmația că viteza convoiului este egală cu viteza celui mai lent vapor din componența acestuia, respectiv că puterea lanțului este egală cu puterea celei mai slabe verigi. De fapt, rețeaua are calitatea de a structura, permițând ca resorturile între membrii ei să se desfăşoare cu dinamici şi intensități diferite. Premisa bunei funcționări nu este atât omogenitatea elementelor şi fluența relațiilor reciproce, ci existența regulilor minimale sau a sintaxei coerente a rețelei.

Norma reciprocității bazată pe încrederea unora în alții este o caracteristică esențială a rețelei, de aceea se poate vorbi şi despre moralul comun al partenerilor, drept temei minimal al existenței ei.

BDD-A965 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:09 UTC)

Se pot observa următoarele funcții ale rețelei:

1) dezvoltarea de noi abilități şi obținerea de cunoştințe. Rețelele încurajează obținerea de noi abilități şi cunoştințe, deoarece îngăduie o mai mare diversitate în cercetarea mediului – ceea ce este în avantajul lor prin raportare la organizațiile ierarhice. Totodată, fac posibilă obținerea de informații mai bogate, mai complexe decât este cazul celor ce parvin prin intermediul pieței. Rețelele fac acest lucru în două moduri. Mai întâi, ele stimulează un schimb rapid de cunoştințe, impregnate de unele din elementele lor, care sunt rezervoare de informații. În al doilea rând, fapt şi mai important, rețelele tind către o sinteză ce incorporează idei deosebite calitativ de cele deja existente. Astfel, rețeaua însăşi devine epicentrul ce permite împrospătarea, inovarea, şi nu doar un simplu canal de schimb. Am putea numi această însuşire drept *calitatea sinergică a rețelei*. „Multe albine, dar un singur roi", a scris filosoful spaniol Ortega y Gasset încă în anii douăzeci ai secolului al XX-lea. Interesant este faptul că Nikolas Negroponte, guru contemporan al societății informatice, în cartea bestseller *A fi digital* foloseşte o figură de stil asemănătoare – a păsării şi stolului – atunci când vorbeşte despre comunități virtuale în care se comunică prin rețea.

2) obținerea legitimității. Dacă unul dintre membrii rețelei este extrem de bine cotat, atunci recunoaşterea se transferă şi asupra celorlalți membri actanți ai rețelei respective. Acest fapt este foarte important atunci când un anumit membru şi-a început de curând activitatea, încât abia are un minimum de referințe proprii pozitive. În acest caz, fie şi numai apartenența la rețea îl legitimează pozitiv. Contextul aduce foloase directe fiecărui membru al rețelei – începând cu posibilitatea crescută de-a rezista printr-o dezvoltare economică complexă şi până la crearea posibilităților de a obține un câştig mai mare. Cercetările au arătat că efectele pozitive de integrare într-o rețea sunt deosebit de importante în țările în tranziție, unde apartenența la o rețea transnațională reprezintă o ipostază importantă pentru toți cei care doresc un contract de durată pe un anumit subiect, deşi climatul din jur nu inspiră încredere.

Astfel de efecte se pot demonstra cu exemplul Asociației Mediilor Electronice Independente (ANEM), respectiv al rolului radioului B(2)-92, această stație de radio, pe lângă rolul informativ, joacă şi unul cultural de frunte.

3) adaptabilitatea la schimbări neaşteptate. Adaptabilitatea crescândă la schimbări neaşteptate este unul dintre avantajele importante pe care le aduce apartenența la o rețea. Putem vorbi de o comunicare sporită cu un mediu mai larg decât ar fi fost posibil în cazul unei organizații izolate. De exemplu, FIAT (Festivalul Internațional al Teatrelor Alternative) din Podgorica s-a desfăşurat în timpul bombardamentelor NATO, sfidându-le! FIAT nu a avut loc în Podgorica, cum a fost în cazul anterior, ci dispersat, în oraşele din care ar fi trebuit să vină teatrele participante la festival. Această soluție a fost posibilă întrucât FIAT este membru al rețelei internaționale a teatrelor alternative.

Cercetarea topologică a rețelelor atrage atenția şi asupra unor aspecte cantitative. Astfel, se constată grade diferite de abordabilitate, densitate şi dominare a rețelei. Pe lângă aceasta, cercetarea relațiilor dintre membrii ei include şi cunoştințe privind frecvența, rezistența şi importanța acestor relații pentru existența şi evoluția în timp a câte unui membru. Ceea ce duce la concluzia că rețeaua este

BDD-A965 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:09 UTC)

egalitară doar la nivelul modelului, în timp ce formele empirice de participare la rețea pot fi şi altfel formulate.

La început, rețeaua este de obicei rudimentară, cuprinzând nu mai mult decât un grup de colegi (pornind de la adrese ale acestora), despre care se ştie sau se presupune că au interese comune. Însă după puțin timp spațiul ei de manifestare devine mult mai larg.

Strategiile de dezvoltare a rețelelor comportă câteva faze:

1) faza întăririi încrederii;

2) extinderea numărului membrilor (prioritate are numărul sau calificarea membrilor);

3) gândirea structurilor inferioare formale şi neformale;

4) stimularea dezvoltării instituțiilor în regiunile şi statele unde nu există membri potențiali adecvați.

În bună parte, rețelele culturale reproduc formele sistemului comunicațional global, care este expresiv de asimetric. Între dezvoltarea puterii economice de producție şi capacitatea culturală a fiecărei societăți există o corelație internă. Evident, acesta este handicapul nostru, în România – mediul social al rețelelor culturale îl reprezintă societatea informatizată, iar baza lui socială este oraşul dual (informatizat).

Dacă gândim în funcție de categoriile spațiului – economic şi politic, în aceeaşi măsură, – de oraşul dual şi de societatea informatizată, noi, ca stat, suntem destul de departe. Dar dacă gândim în funcție de categoriile care exprimă o tendință – iar rețelele aparțin lumii tendințelor –, atunci perspectivele noastre sunt mult mai bune.

Cele mai cunoscute rețele în domeniul culturii în Europa sunt IETM (Întâlnirile Informale ale Teatrelor Europene), EFAH (Forumul European pentru Artă şi Patrimoniu Cultural), ENCATC (Rețeaua Europeană de Facultăți şi Centre de Formare a Managerilor Culturali), AMARC (Asociația Stațiilor de Radio Independente) ş.a. Pe lângă faptul că fac schimb de mesaje privind propria activitate, prin intermediul buletinelor, internetului etc., toate aceste rețele elaborează şi proiecte individuale, separate, sub formă de consfătuiri, congrese, cursuri şi seminarii. În plus, în cadrul lor se organizează şi numeroase parteneriate. Astfel, de exemplu, în cadrul ENCATC există două subrețele ERASMUS, care cuprind, fiecare, cinci facultăți din țările Uniunii Europene, ai căror studenți pot trece liber de la o facultate la alta, pe perioada anilor de studiu.

Rețeaua artistică de calculatoare intră în legătură cu alte rețele publice asemănătoare din lume. Posibilități speciale oferă dezvoltarea Rețelei Culturale Paneuropene. Acestei rețele europene a instituțiilor artistice şi culturale şi a persoanelor fizice i s-au alăturat şi câteva rețele din diferite țări. Membrii rețelei artistice europene de calculatoare sunt ARTNET din Amsterdam (un grup eterogen de utilizatori, organizații artistice şi persoane fizice din Olanda); Europa Jazz Network din Ravena (Italia) – rețea care adună promotori, organizatori, directori artistici şi consultanți pentru programe muzicale şi de producție, precum şi agențiile de muzică din întreaga Europă; ArtsLink UK din Londra, cu aproximativ 200 de membri din diverse ramuri ale artei, printre care Royal Opera House, Arts Council of Great Britain şi numeroase trupe de balet; GreenNet-BBS-ul londonez, în relație cu o rețea

BDD-A965 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:09 UTC)

artistică din Manchester şi KuKoNet din Berlin, precum şi numeroase conferințe din cadrul internetului.

În totalitate sunt legate aproape 1000 de instituții culturale şi artistice şi persoane fizice din Europa. Este planificată conectarea şi cu alte rețele: ARTCOM Electronic network din San Francisco, Arts Net din Australia, Arts Wire din Seattle (SUA), US Institute for Theatre Technology din Chicago, Kult Net din München.

Conectarea în rețea a instituțiilor culturale şi artistice asigură o legătură ieftină şi rapidă cu lumea.

Diferența esențială între o *asociație* şi o *rețea* este dată de faptul că organizarea în rețea presupune un proces permanent de îmbunătățire a unei structuri orizontale, mobile, descentralizate. În cazul în care aceiaşi membri s-ar organiza sub formă de asociație, ar opta pentru structura verticală, în care preşedinția aleasă ar avea o multitudine de facilități şi ar conduce activitatea asociației în totalitate, controlând părțile periferice şi proiectele ce se desfăşoară în cadrul lor.

Spre deosebire de alte forme de asociere, *rețeaua* are o structură flexibilă şi nu recurge la un mecanism de control al proiectului pe care îl realizează în comun unii dintre membrii săi. Deseori, aceasta reprezintă baza de plecare pentru identificarea viitorului partener ideal în vederea realizării proiectelor internaționale mai mari şi mai complexe, iar pe de altă parte face imposibil controlul din partea guvernelor şi a ministerelor în domeniul colaborării internaționale, aşa cum a fost cazul în sistemul anterior, a cărui bază o reprezentau asociațiile de breaslă.

Bibliografie

Castell 1998: Manuel Castell, *La société en réseaux*, Fayard.

Mik Flood, *Les réseaux culturels, un abc*, l'Observatoire: Les réseaux culturels en Europe (dossier coordonné par Jean-Pierre Saez), No 18, automne /hiver 1999.

Parrochia 2001: Daniel Parrochi (sous la direction de), *Penser les réseau*, synthèse du colloque organisé à Montpellier le 20–21 mai 1999, éditions Champ vallon.

Pehn 1999: Gudrun Pehn, *La mise en réseaux des cultures, le rôle des réseaux culturels européens* », édition du Conseil de L'Europe, Belgique.

Rapoarte/ studii comunicări elaborate de rețele

DeVlieg 1997: Mary Ann DeVlieg (IETM), *Working group report of the conference with Member State Cultural Ministeries and European Cultural Networks*, Bruxelles (english version).

DeVlieg, Draga et *alii* 2001: Mary Ann DeVlieg (IETM) in collaboration with Klaic Dragan (EFAH) et Carla Delfos (ELIA) *A strategique culture programme for Europe* (english version).

Flood 1998: Mik Flood, *Networks in the Cultural Sector*, IETM, Brussels (english version).

*** Forum des Réseaux Culturels Européen, *Manifeste des réseaux culturels européens*, Bruxelles, 1997.

Rezoluții/ rapoarte ale instituțiilor culturale

Conseil des ministres de la Culture, Résolution 91/C 314/01 sur *Les réseaux culturels européens*, novembre 1991.

European Commission, *Final report for the evaluation of the line A-3042: Organisation promoting European culture*, document edited by Katerina Kolyva, July 2002.

BDD-A965 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:09 UTC)

European Commission DG EAC, public consultation document, *Designing the future programme of cultural cooperation for the European Union after 2006*, Brussels, april 2003.

Proposition de décision du Parlement européen et du Conseil établissant un «programme d'action communautaire pour la promotion des organismes actifs au niveau européen dans le domaine de la culture», COM (2003) 275 final, 27 mai 2003.

The benefits of European thematic cultural networks

The vast majority of cultural networks in Europe have as core values humanism, interculturalism (intercultural sensitivity), human rights – especially a right to culture – the ethics of cultural operators (artists, administrators and managers), professionalism, with greater emphasis on education aiming at permanent specialty. It is believed that networks should work outside the field of conventions and international political cooperation, because they are emanations of the spirit of civil society and the necessary impetus for its development.

In their work so far, networks have helped to identify many problems in the cultural life of Europe, the gaps in cultural policy, professional work within culture, especially in international collaboration.

In terms of cultural management, it appears that the networks contributed to the recognition of professional manager both nationally and internationally, especially pointing out the importance of lifelong learning of the manager in various trades in which the profession can occur (network manager, mediator, sponsorship agents, etc.).

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
România

BDD-A965 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:09 UTC)